

Gheorghe-Florin ȘTIRBĂȚ

„FOCUL ÎNFRICOȘAT” DE LA BOTOȘANI DIN ANUL 1887: REAȚII PUBLICE ȘI FRĂMÂNTĂRI POLITICE

Cuvinte-cheie: incendiu, pagube, victime, generozitate, Regele Carol I, oameni politici, opinie publică, Guvernul I. C. Brătianu, Opoziția Unită, presă, politicianism

Incendiul izbucnit în vara anului 1887, în urma căruia a fost afectat un număr mare de imobile din orașul Botoșani, a cunoscut unele abordări, rezultatele cercetărilor fiind publicate în revista Muzeului Județean Botoșani, „Acta Moldaviae Septentrionalis”¹ precum și în presa locală.

O readucere în discuție a subiectului menționat s-ar justifica prin necesitatea atingerii a două obiective: primul vizează completarea tabloului evenimential prin inserarea unor aspecte de detaliu relevante de presa timpului, cel mai generos și accesibil izvor istoric relativ la incendiul din 1887; al doilea urmărește încadrarea evenimentului respectiv în contextul politic agitat al României acelor timpuri, când disputele dintre Opoziția Unită și Guvernul I.C. Brătianu atingeau punctul culminant. În cadrul acestora, tristului eveniment i s-a acordat importanța corespunzătoare rolului de instrument propagandistic de către ambele tabere. Mediatizarea evenimentului, dincolo de nevoia imediată de informare a publicului, oferea, în special opoziției, posibilitatea menținerii tonului polemic caracteristic și oportunitatea de a se prezenta ca singura forță politică realmente preocupată de soarta încercatului oraș, de altfel un important fief al ei pe harta țării. Reacțiile și atitudinile astfel generate, pe fondul frământărilor politice care au caracterizat ultimii ai guvernării liberale, se cuvin a fi consemnate, întregind un interesant capitol de istorie locală.

Context politic. Constituirea Opoziției Unite

Pentru conturarea atmosferei politice în care evenimentul incendiului a avut loc, considerăm oportună o succintă prezentare a momentelor care au condus la constituirea Opoziției Unite, cea care va și determina căderea Guvernului I. C. Brătianu în anul 1888. Începuturile ei sunt concomitente importantelor succese politice ale Guvernului I.C. Brătianu (obținerea independenței de stat în 1878, proclamarea regatului în 1881), un urma unei colaborări reciproc avantajoase cu Tronul. La baza coagulării acesteia, stăteau deopotrivă concepțiile diferite ale membrilor privind evoluția țării, adversitățile personale cu liberalii guvernamentali și frustrarea încercată de numeroși aspiranți politici ținuți prea mult timp departe de sferile decizionale.

Încă din 1878, „liberalii sinceri”, grupați în jurul lui Gheorghe Vernescu și al ziarului „Binele public”, adoptau o atitudine politică distinctă față de majoritatea

¹ Stela Giosan, *O pagină din istoria Botoșaniului-Incendiul din anul 1887 văzut de contemporani*, în AMS, nr. II/2002-2004.

¹ Stela Giosan, *O pagină din istoria Botoșaniului-Incendiul din anul 1887 văzut de contemporani*, în AMS, nr. II/2002-2004.

„Binele public”, adoptau o atitudine politică distinctă față de majoritatea. Încă din 1878, „liberalii sinceri”, grupați în jurul lui Gheorghe Vernescu și al ziarului mult timp departe de sferile decizionale.

cu liberalii guvernamentali și frustrarea încercată de numeroși aspiranți politici ținuți prea deopotrivă concepțiile diferite ale membrilor privind evoluția țării, adversitățile personale urma unei colaborări reciproc avantajoase cu Tronul. La baza coagulării acesteia, stăteau Brătianu (obținerea independenței de stat în 1878, proclamarea regatului în 1881), un Începuturile ei sunt concomitente importantelor succese politice ale Guvernului I.C. Opoziției Unite, cea care va și determina căderea Guvernului I. C. Brătianu în anul 1888. Pentru conturarea atmosferei politice în care evenimentul incendiului a avut loc,

Context politic. Constituirea Opoziției Unite

istorie locală. Ultimii ai guvernării liberale, se cuvin a fi consemnate, întregind un interesant capitol de Reacțiile și atitudinile astfel generate, pe fondul frământărilor politice care au caracterizat preocupată de soarta încercatului oraș, de altfel un important fief al ei pe harta țării. polemice caracteristic și oportunitatea de a se prezenta ca singura forță politică realmente informare a publicului, oferea, în special opoziției, posibilitatea menținerii tonului de către ambele tabere. Mediatizarea evenimentului, dincolo de nevoia imediată de eveniment i s-a acordat importanța corespunzătoare rolului de instrument propagandistic Guvernul I.C. Brătianu atingeau punctul culminant. În cadrul acestora, tristului contextul politic agitat al României acelor timpuri, când disputele dintre Opoziția Unită și relativ la incendiul din 1887; al doilea urmărește încadrarea evenimentului respectiv în aspecte de detaliu relevante de presa timpului, cel mai generos și accesibil izvor istoric a două obiective: primul vizează completarea tabloului evenimential prin inserarea unor O readucere în discuție a subiectului menționat s-ar justifica prin necesitatea atingerii precum și în presa locală.

publicate în revista Muzeului Județean Botoșani, „Acta Moldaviae Septentrionalis”¹ imobile din orașul Botoșani, a cunoscut unele abordări, rezultatele cercetărilor fiind Incendiul izbucnit în vara anului 1887, în urma căruia a fost afectat un număr mare de

Cuvinte-cheie: incendiu, pagube, victime, generozitate, Regele Carol I, oameni politici, opinie publică, Guvernul I. C. Brătianu, Opoziția Unită, presă, politicianism

„FOCUL ÎNFRICOȘAT” DE LA BOTOȘANI DIN ANUL 1887: REAȚII PUBLICE ȘI FRĂMÂNTĂRI POLITICE

Gheorghe-Florin ȘTIRBĂȚ

guvernamentală², iar din 1881 își configurau o anumită organizare politică căreia se raliase și Nicolae Ionescu, liderul „Fracțiunii libere și independente”³. În același an, la Iași, își făcea cunoscută existența „Partidul liberalilor moderați” reunind, sub „șefia nedeclarată” a lui Mihail Kogălniceanu, intelectuali precum Gh. Mârzescu, V. Conta, Gr. Cobălcescu, Gr. Buicliu ș.a., o concentrare politică care a atras atenția premierului I.C. Brătianu⁴. De asemenea, în primăvara anului 1880 îi regăsim pe liberalii moderați ieșeni alături de „fracționiști” și de conservatorii din jurul lui Grigore M. Sturdza într-o alianță electorală antiguvernamentală.

Treptat, tensiunile acumulate la nivelul majorității guvernamentale au determinat desprinderea din rândurile ei a unor importanți membri. După ieșirea din guvern, în iunie 1881, Dimitrie Brătianu, fratele primului-ministru, fonda ziarul „Națiunea” și un „partid liberal-independent”⁵ și, tot atunci, Mihail Kogălniceanu se plasa și el în opoziție, demisionând de la conducerea Legației române de la Paris. C.A. Rosetti demisiona de la conducerea Camerei Deputaților la 31 mai 1882, iar din 1884 dizidența sa era de notorietate. Reformele preconizate de el și considerate de mare însemnătate pentru evoluția societății românești-ameliorarea situației economice a țărănimii, introducerea colegiului electoral unic, extinderea instrucției la sate-nu i-au fost acceptate de majoritatea liberală, motiv pentru care s-a distanțat de guvernamentalii lui I. C. Brătianu⁶. În aceeași perioadă, grupul din jurul lui Gheorghe Vernescu iniția contacte cu conservatorii în vederea unei colaborări în opoziție, ziarele „Binele public” și „Timpul” găzduind articole critice la adresa politicii Guvernului I. C. Brătianu. La începutul anului 1883, liberalii Mihail Kogălniceanu și Gheorghe Mârzescu propuneau organizarea unei opoziții unite care să includă și pe conservatori. Urmare a acestui fapt, în martie 1883, în cadrul unei reuniuni la care au participat Lascăr Catargiu, Alexandru Lahovary, Gheorghe Vernescu, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Holban s-a stabilit atitudinea comună de respingere a modificării Constituției în sensul dorit de guvern, iar în urma alegerilor pentru Camerele de revizuire (aprilie-mai 1883), conservatorii din jurul lui Lascăr Catargiu și liberalii lui Gheorghe Vernescu au demisionat din Parlament, alegând lupta extraparlamentară. În anul 1884 se perfecta alianța dintre conservatorii lui Lascăr Catargiu și liberalii lui Gheorghe Vernescu, formațiunea politică astfel rezultată atribuindu-și denumirea de „partid liberal-conservator”. Se făcea astfel un pas important către coagularea tuturor forțelor nemulțumite de opoziția prelungită la care le obligase guvernarea I. C. Brătianu. Animizitățile personale, unele considerente de interes individual ca necesitatea ieșirii din izolarea politică (cazul Kogălniceanu) precum și temerile legate de prelungirea dictaturii radicalilor și eventualele măsuri care ar fi afectat marea proprietate au îngroșat rândurile opoziției⁷.

Pe măsură ce prindea contur opoziția, prin acțiunile sale, încingea tot mai mult atmosfera politică. Permanentele acuze de corupție și „omnipotență” aduse guvernului,

² Apostol Stan, *Putere politică și democrație în România (1859-1918)*, București, Editura Albatros, 1995, p. 146.

³ Paraschiva Cîncea, *Disidența liberal-radicală condusă de C.A. Rosetti (1878-1885)*, în „Studii”, tom 18, nr. 2/1965, pp. 49-55.

⁴ Apostol Stan, *op.cit.*, p. 146; Gheorghe-Florin Știrbăț, „Partidul liberalilor moderați ” din Iași la 1878. Unele considerații, în „Carpica”, nr. XLI/2012, pp. 101-129.

⁵ Paraschiva Cîncea, *op.cit.*, p. 367.

⁶ *Ibidem*, p. 364-367.

⁷ Apostol Stan, *op.cit.*, p. 155.

Pe măsură ce prindea contur opoziția, prin acțiunile sale, încingea tot mai mult atmosfera politică. Permanentele acuze de corupție și „omnipotență” aduse guvernului, marea proprietate au îngroșat rândurile opoziției⁷.

temerile legate de prelungirea dictaturii radicalilor și eventualele măsuri care ar fi afectat individual ca necesitatea ieșirii din izolarea politică (cazul Kogălniceanu) precum și guvernarea I. C. Brătianu. Animizitățile personale, unele considerente de interes către coagularea tuturor forțelor nemulțumite de opoziția prelungită la care le obligase atribuindu-și denumirea de „partid liberal-conservator”. Se făcea astfel un pas important Catargiu și liberalii lui Gheorghe Vernescu, formațiunea politică astfel rezultată lupta extraparlamentară. În anul 1884 se perfecta alianța dintre conservatorii lui Lascăr Lascăr Catargiu și liberalii lui Gheorghe Vernescu au demisionat din Parlament, alegând alegerilor pentru Camerele de revizuire (aprilie-mai 1883), conservatorii din jurul lui comună de respingere a modificării Constituției în sensul dorit de guvern, iar în urma Gheorghe Vernescu, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Holban s-a stabilit atitudinea cadrul unei reuniuni la care au participat Lascăr Catargiu, Alexandru Lahovary, opoziții unite care să includă și pe conservatori. Urmare a acestui fapt, în martie 1883, în 1883, liberalii Mihail Kogălniceanu și Gheorghe Mârzescu propuneau organizarea unei gânduind articole critice la adresa politicii Guvernului I. C. Brătianu. La începutul anului conservatorii în vederea unei colaborări în opoziție, ziarele „Binele public” și „Timpul” în aceeași perioadă, grupul din jurul lui Gheorghe Vernescu iniția contacte cu majoritatea liberală, motiv pentru care s-a distanțat de guvernamentalii lui I. C. Brătianu; colegiului electoral unic, extinderea instrucției la sate-nu i-au fost acceptate de evoluția societății românești-ameliorarea situației economice a țărănimii, introducerea notorietate. Reformele preconizate de el și considerate de mare însemnătate pentru conducerea Camerei Deputaților la 31 mai 1882, iar din 1884 dizidența sa era de demisionând de la conducerea Legației române de la Paris. C.A. Rosetti demisiona de la liberal-independent”⁵ și, tot atunci, Mihail Kogălniceanu se plasa și el în opoziție, 1881, Dimitrie Brătianu, fratele primului-ministru, fonda ziarul „Națiunea” și un „partid desprinderea din rândurile ei a unor importanți membri. După ieșirea din guvern, în iunie Treptat, tensiunile acumulate la nivelul majorității guvernamentale au determinat electorală antiguvernamentală.

alături de „fracționiști” și de conservatorii din jurul lui Grigore M. Sturdza într-o alianță Brătianu⁴. De asemenea, în primăvara anului 1880 îi regăsim pe liberalii moderați ieșeni Cobălcescu, Gr. Buicliu ș.a., o concentrare politică care a atras atenția premierului I.C. nedeclarată” a lui Mihail Kogălniceanu, intelectuali precum Gh. Mârzescu, V. Conta, Gr. Iași, își făcea cunoscută existența „Partidul liberalilor moderați” reunind, sub „șefia raliase și Nicolae Ionescu, liderul „Fracțiunii libere și independente”. În același an, la guvernamentală², iar din 1881 își configurau o anumită organizare politică căreia se

de sprijinire a „coteriei politice” atribuite Regelui Carol I, manifestările de stradă care adesea degenerau în violențe, reacția dură a autorităților prin frecvențele arestări operate, conturau imaginea unei societăți într-o permanentă confruntare.

La 16 noiembrie 1885 apărea ziarul „Epoca”, un moment decisiv al constituirii Opoziției Unite, proprietatea lui Nicolae Filipescu, secondat de directorul politic Barbu Ștefănescu Delavrancea⁸. În primul număr al oficiosului său, „partidul liberal-conservator” își anunța scopul politic-„a scăpa țara de această atmosferă pierzătoare” întreținută de Guvernul I. C. Brătianu prin înlăturarea acestuia, își făcea cunoscut programul, de esență conservatoare-instituții „potrivite cu deprinderile poporului român” și făcea apel la sprijinul „elementelor capabile și independente”⁹. Acestei formațiuni politice i se vor alătura treptat liberali de toate nunațele precum și conservatori, Opoziția Unită astfel formată, cu o fizionomie „multicoloră”¹⁰, era privită ca o „opoziție de răsturnare care dorește puterea cu orice preț”¹¹. Din rândurile ei făceau parte Lascăr Catargiu, Dimitrie Brătianu, Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Vernescu, Gen. Ioan Em. Florescu, Gen. Gheorghe Manu, Alexandru Lahovary, Gheorghe Gr. Cantacuzino, Petre P. Carp, Titu Maiorescu, Grigore Păucescu, Gheorghe Panu, Nicolae Fleva ș.a.¹².

Opoziția Unită la Botoșani

Botoșaniul a fost un pol important al Opoziției Unite încă din momentul constituirii ei. Faptul este dovedit de frecvența știrilor politice din Botoșani inserate în paginile „Epocii” și nu numai și de preocuparea organizației centrale de la București pentru evoluția situației politice de acolo. Mai mult, trei oameni politici botoșăneni, Ștefan Gane, Grigore Goilav și Ioan Miclescu făceau parte din redacția „Epocii”¹³.

În primăvara anului 1886, Botoșaniul găzduia o mare manifestare publică a Opoziției Unite, cu o importantă participare a personalităților de la „centru” precum Lascăr Catargiu, Dimitrie Brătianu, Alexandru Lahovary, Gheorghe Mârzescu. Se dorea o adevărată demonstrație de forță și solidaritate a opoziției înaintea alegerilor locale ce urmau să se desfășoare în toamnă. Discursurile populiste nu au lipsit, nici exagerările oficiosului opoziției relative la eveniment. Dimitrie Brătianu mulțumea botoșănenilor pentru „primirea regală” ce-i fusese făcută, Alexandru Lahovary, ales deputat de Botoșani, își exprima recunoștința către locuitorii urbei prin cuvintele: „Datoria mea către Botoșani a devenit atât de mare, polițele se înmulțesc atât de mult, încât mă tem să nu rămân insolubil”¹⁴. În aceeași notă, presa „boteza” Botoșaniul „Islazul mișcării actuale”¹⁵. Alegerile locale din noiembrie 1886 desfășurate la Botoșani într-o atmosferă

⁸ Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești*, cu o introducere de Ion Bianu, tom I, București, Librăria Socec, 1913, p. 241.

⁹ „Epoca”, nr. 1, 16 noiembrie 1885.

¹⁰ Alexandru Lahovary, *Discurs rostit în ședința Senatului din 15 noiembrie 1888 cu ocazia dezbaterei asupra formării cabinetului din noiembrie 1888*, în vol. Iulian Oncescu, *Texte și documente privind istoria modernă a românilor (1774-1918)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011, p. 522.

¹¹ Nicolae Gane, *Discurs cu ocazia alegerilor din decembrie 1887*, în *loc. cit.*, p. 518.

¹² „Epoca”, nr. 466, 17/29 iunie 1887.

¹³ Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *op.cit.*, p. 241.

¹⁴ *Opoziția la Botoșani* în „Epoca”, nr. 137, 7 mai 1886.

¹⁵ *Ibidem*.

Botoșaniul a fost un pol important al Opoziției Unite încă din momentul constituirii ei. Faptul este dovedit de frecvența știrilor politice din Botoșani inserate în paginile „Epocii” și nu numai și de preocuparea organizației centrale de la București pentru evoluția situației politice de acolo. Mai mult, trei oameni politici botoșăneni, Ștefan Gane, Grigore Goilav și Ioan Miclescu făceau parte din redacția „Epocii”¹³. În primăvara anului 1886, Botoșaniul găzduia o mare manifestare publică a Opoziției Unite, cu o importantă participare a personalităților de la „centru” precum Lascăr Catargiu, Dimitrie Brătianu, Alexandru Lahovary, Gheorghe Mârzescu. Se dorea o adevărată demonstrație de forță și solidaritate a opoziției înaintea alegerilor locale ce urmau să se desfășoare în toamnă. Discursurile populiste nu au lipsit, nici exagerările oficiosului opoziției relative la eveniment. Dimitrie Brătianu mulțumea botoșănenilor pentru „primirea regală” ce-i fusese făcută, Alexandru Lahovary, ales deputat de Botoșani, își exprima recunoștința către locuitorii urbei prin cuvintele: „Datoria mea către Botoșani a devenit atât de mare, polițele se înmulțesc atât de mult, încât mă tem să nu rămân insolubil”¹⁴. În aceeași notă, presa „boteza” Botoșaniul „Islazul mișcării actuale”¹⁵. Alegerile locale din noiembrie 1886 desfășurate la Botoșani într-o atmosferă

Opoziția Unită la Botoșani

Botoșaniul a fost un pol important al Opoziției Unite încă din momentul constituirii ei. Faptul este dovedit de frecvența știrilor politice din Botoșani inserate în paginile „Epocii” și nu numai și de preocuparea organizației centrale de la București pentru evoluția situației politice de acolo. Mai mult, trei oameni politici botoșăneni, Ștefan Gane, Grigore Goilav și Ioan Miclescu făceau parte din redacția „Epocii”¹³. În primăvara anului 1886, Botoșaniul găzduia o mare manifestare publică a Opoziției Unite, cu o importantă participare a personalităților de la „centru” precum Lascăr Catargiu, Dimitrie Brătianu, Alexandru Lahovary, Gheorghe Mârzescu. Se dorea o adevărată demonstrație de forță și solidaritate a opoziției înaintea alegerilor locale ce urmau să se desfășoare în toamnă. Discursurile populiste nu au lipsit, nici exagerările oficiosului opoziției relative la eveniment. Dimitrie Brătianu mulțumea botoșănenilor pentru „primirea regală” ce-i fusese făcută, Alexandru Lahovary, ales deputat de Botoșani, își exprima recunoștința către locuitorii urbei prin cuvintele: „Datoria mea către Botoșani a devenit atât de mare, polițele se înmulțesc atât de mult, încât mă tem să nu rămân insolubil”¹⁴. În aceeași notă, presa „boteza” Botoșaniul „Islazul mișcării actuale”¹⁵. Alegerile locale din noiembrie 1886 desfășurate la Botoșani într-o atmosferă

conturau imaginea unei societăți într-o permanentă confruntare.

La 16 noiembrie 1885 apărea ziarul „Epoca”, un moment decisiv al constituirii Opoziției Unite, proprietatea lui Nicolae Filipescu, secondat de directorul politic Barbu Ștefănescu Delavrancea⁸. În primul număr al oficiosului său, „partidul liberal-conservator” își anunța scopul politic-„a scăpa țara de această atmosferă pierzătoare” întreținută de Guvernul I. C. Brătianu prin înlăturarea acestuia, își făcea cunoscut programul, de esență conservatoare-instituții „potrivite cu deprinderile poporului român” și făcea apel la sprijinul „elementelor capabile și independente”⁹. Acestei formațiuni politice i se vor alătura treptat liberali de toate nunațele precum și conservatori, Opoziția Unită astfel formată, cu o fizionomie „multicoloră”¹⁰, era privită ca o „opoziție de răsturnare care dorește puterea cu orice preț”¹¹. Din rândurile ei făceau parte Lascăr Catargiu, Dimitrie Brătianu, Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Vernescu, Gen. Ioan Em. Florescu, Gen. Gheorghe Manu, Alexandru Lahovary, Gheorghe Gr. Cantacuzino, Petre P. Carp, Titu Maiorescu, Grigore Păucescu, Gheorghe

de confruntare, din care nu au lipsit incidentele, nu au adus însă câștig de cauză opoziției, liberalii guvernamentali adjudecându-și un nou mandat la conducerea urbei¹⁶.

Incendiul de la Botoșani în consemnări de epocă

Parcurgerea articolelor din presa vremii, coroborată cu mențiunile din alte surse, ne permite reconstituirea secvențială a evenimentelor din iunie 1887. În absența unor informații oficiale însă, datele furnizate în legătură cu numărul victimelor și proporțiile pagubelor suferite de botoșăneni îndeamnă la prudență întrucât erorile de apreciere și tendințele spre exagerare nu au ocolit respectivele demersuri jurnalistice.

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

Centrul comercial al Botoșaniului, unde își aveau domiciliul, prăvăliile și depozitele²³ cele mai avute familii românești, evreiești, armene, lipovene²⁴, imobilele de diferite categorii de pe străzi întregi, avariate sau mistuite de flăcări, au sensibilizat opinia publică. Constatările pline de deznădejde de tipul: „*Privești strade întregi care făceau podoaba Botoșanilor și bogăția comerțului, rămase ca un schelet, și acela sfărâmat și zvârlit ca netrebnic*”²⁵ sau „*strade întregi nu formează decât o întinsă ruină*”²⁶, creau previziuni dintre cele mai sumbre precum aceea a „*Botoșaniului mort și mai ales comerțul pentru o jumătate de secol*”²⁷. Mai mult chiar, se interpreta că efectele economice ale incendiului urmau să se răsfrângă asupra întregului comerț al Moldovei, piața Iașului fiind cea mai afectată din cauza afacerilor derulate între bancherii și en-gros-

¹⁶ *Ibidem*, nr. 289, 10 noiembrie 1886.

¹⁷ „Voacea Botoșanilor”, 7/19 iunie 1887.

¹⁸ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

¹⁹ „Voacea Botoșanilor”, 7/19 iunie 1887.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

²² *Ibidem*; „Voacea Botoșanilor”, 7/19 iunie 1887; „Lupta”, nr. 268, 5/17 iunie 1887; „Voința Națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

²³ Stela Giosan, *op.cit.*, p. 137.

²⁴ „Voința națională”, nr. 846, 14/26 iunie 1887.

²⁵ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

²⁶ „Voința națională”, nr. 838, 5/17 iunie 1887.

²⁷ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

Centrul comercial al Botoșaniului, unde își aveau domiciliul, prăvăliile și depozitele²³ cele mai avute familii românești, evreiești, armene, lipovene²⁴, imobilele de diferite categorii de pe străzi întregi, avariate sau mistuite de flăcări, au sensibilizat opinia publică. Constatările pline de deznădejde de tipul: „*Privești strade întregi care făceau podoaba Botoșanilor și bogăția comerțului, rămase ca un schelet, și acela sfărâmat și zvârlit ca netrebnic*”²⁵ sau „*strade întregi nu formează decât o întinsă ruină*”²⁶, creau previziuni dintre cele mai sumbre precum aceea a „*Botoșaniului mort și mai ales comerțul pentru o jumătate de secol*”²⁷. Mai mult chiar, se interpreta că efectele economice ale incendiului urmau să se răsfrângă asupra întregului comerț al Moldovei, piața Iașului fiind cea mai afectată din cauza afacerilor derulate între bancherii și en-gros-

de confruntare, din care nu au lipsit incidentele, nu au adus însă câștig de cauză opoziției, liberalii guvernamentali adjudecându-și un nou mandat la conducerea urbei¹⁶.

Incendiul de la Botoșani în consemnări de epocă

Parcurgerea articolelor din presa vremii, coroborată cu mențiunile din alte surse, ne permite reconstituirea secvențială a evenimentelor din iunie 1887. În absența unor informații oficiale însă, datele furnizate în legătură cu numărul victimelor și proporțiile pagubelor suferite de botoșăneni îndeamnă la prudență întrucât erorile de apreciere și tendințele spre exagerare nu au ocolit respectivele demersuri jurnalistice.

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

Centrul comercial al Botoșaniului, unde își aveau domiciliul, prăvăliile și depozitele²³ cele mai avute familii românești, evreiești, armene, lipovene²⁴, imobilele de diferite categorii de pe străzi întregi, avariate sau mistuite de flăcări, au sensibilizat opinia publică. Constatările pline de deznădejde de tipul: „*Privești strade întregi care făceau podoaba Botoșanilor și bogăția comerțului, rămase ca un schelet, și acela sfărâmat și zvârlit ca netrebnic*”²⁵ sau „*strade întregi nu formează decât o întinsă ruină*”²⁶, creau previziuni dintre cele mai sumbre precum aceea a „*Botoșaniului mort și mai ales comerțul pentru o jumătate de secol*”²⁷. Mai mult chiar, se interpreta că efectele economice ale incendiului urmau să se răsfrângă asupra întregului comerț al Moldovei, piața Iașului fiind cea mai afectată din cauza afacerilor derulate între bancherii și en-gros-

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

Centrul comercial al Botoșaniului, unde își aveau domiciliul, prăvăliile și depozitele²³ cele mai avute familii românești, evreiești, armene, lipovene²⁴, imobilele de diferite categorii de pe străzi întregi, avariate sau mistuite de flăcări, au sensibilizat opinia publică. Constatările pline de deznădejde de tipul: „*Privești strade întregi care făceau podoaba Botoșanilor și bogăția comerțului, rămase ca un schelet, și acela sfărâmat și zvârlit ca netrebnic*”²⁵ sau „*strade întregi nu formează decât o întinsă ruină*”²⁶, creau previziuni dintre cele mai sumbre precum aceea a „*Botoșaniului mort și mai ales comerțul pentru o jumătate de secol*”²⁷. Mai mult chiar, se interpreta că efectele economice ale incendiului urmau să se răsfrângă asupra întregului comerț al Moldovei, piața Iașului fiind cea mai afectată din cauza afacerilor derulate între bancherii și en-gros-

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

Centrul comercial al Botoșaniului, unde își aveau domiciliul, prăvăliile și depozitele²³ cele mai avute familii românești, evreiești, armene, lipovene²⁴, imobilele de diferite categorii de pe străzi întregi, avariate sau mistuite de flăcări, au sensibilizat opinia publică. Constatările pline de deznădejde de tipul: „*Privești strade întregi care făceau podoaba Botoșanilor și bogăția comerțului, rămase ca un schelet, și acela sfărâmat și zvârlit ca netrebnic*”²⁵ sau „*strade întregi nu formează decât o întinsă ruină*”²⁶, creau previziuni dintre cele mai sumbre precum aceea a „*Botoșaniului mort și mai ales comerțul pentru o jumătate de secol*”²⁷. Mai mult chiar, se interpreta că efectele economice ale incendiului urmau să se răsfrângă asupra întregului comerț al Moldovei, piața Iașului fiind cea mai afectată din cauza afacerilor derulate între bancherii și en-gros-

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

Incendiul de la Botoșani, „teribila catastrofă”, „dezastrul”¹⁷, cum a fost descris în epocă, a izbucnit în ziua de miercuri, 3/15 iunie 1887, în jurul orelor 1-2 după-amiază, în condițiile unui vânt puternic care a facilitat răspândirea scânteielor și a flăcărilor pe o arie întinsă. Focul a izbucnit în partea de nord a orașului, în „suburbia Feredeului” la o casă acoperită cu șindrilă, pe dreapta străzii „ce duce spre Lipschi”¹⁸, „din partea extremă dinspre Cărmădărie”¹⁹. Puritate de vânt spre nord-est, flăcările „au sărit” la câteva sute de metri, aprinzând casele din suburbia „Calicimii”, în majoritatea lor vechi, construite din lemn și acoperite cu șindrila²⁰. Mai departe, incendiul s-a extins la grajdul vechi al unui birjar, apoi la „dependințele familiei Vaintraub”²¹. În mai puțin de o oră, flăcările au cuprins imobilele situate pe „strada ce duce la târgul vitelor”, „strada Școalei”, „partea ce duce spre Sipitari”, apoi pe „stradele Sticlăriei”, „stradele Cojocari, Mindirigii”, „tălpălăria veche” „podul Lipscăniei, al Brașoveniei”, „partea dinspre hanuri, căsăpia evreiască și ajungând la Strada Mare până la Piață, începând de la biserica Catedrală (...) până la farmacia Smeltz”, la „vechiul cimitir evreiesc”²².

iștii din Iași și negustorii din Botoșani, aceștia din urmă fiind nevoiți să-și suspende sau să-și înceteze plățile²⁸.

În privința numărului victimelor incendiului, informațiile furnizate de presă, culese de la fața locului de corespondenți sau primite prin intermediul scrisorilor particulare expediate la redacțiile ziarelor, sunt contradictorii. În panica creată imediat după consumarea evenimentului, cititorii erau înștiințați că „o mulțime de oameni au fost găsiți sub dărâmturile caselor arse din Botoșani”²⁹, estimându-se că aproximativ 6 000 de oameni au rămas fără adăpost³⁰. Ulterior însă se menționa numărul a șase victime (patru bărbați și două femei)³¹, cifră care trebuie să fi fost mai mare, comerciantul Marcu Polak decedând în urma arsurilor suferite³².

În absența unor date exacte, pierderile înregistrate erau considerate „colosale, atât în clădiri cât și în mărfuri”³³, „1/4 din oraș”³⁴. Numărul estimat al imobilelor distruse sau avariate varia, 610³⁵, 700-800³⁶, chiar 1000³⁷ de case, iar valoarea estimată a pagubelor constând deopotrivă în bunuri mobile și imobile se ridica la o sumă cuprinsă între 2 milioane³⁸ și 5 milioane de lei³⁹. Pierderile financiare urmau să fie suportate atât de proprietari, în cazul celor neasigurați⁴⁰ cât și de societățile de asigurări, dintre care „Dacia-România”, „Naționala” și „Unirea” urmând să facă plăți pentru „avisuri de pagube” de aproximativ 2 milioane de lei, experții lor deplasându-se la fața locului pentru evaluări⁴¹. Firmele familiilor Focșeneanu, Gros, Vaintraub, Veinstein, Solomovici, Monblat, Iacoblof, ale fraților Brăileni, ale fraților Macuroff, Emilian⁴², Wasserman, Haraș, Izil Luviș, Vasile Calin, Simon Băiatu, Bauling, Lieber, Kornstein, Pităria Waldmann ș.a.⁴³ înregistraseră pierderi însemnate. La fel și farmacia renumitului Iosif Smeltz, o personalitate a urbei, care se afla deschisă la parterul locuinței acestuia din Strada Mare și care fusese afectată grav de incendiu⁴⁴. Biserica Uspenia, denumită atunci de toți botoșănenii „Catedrala”, edificiu de referință în viața urbei, a fost de asemenea afectată de foc. Presa informa că nu-i mai rămăsese „decât zidurile”⁴⁵, detaliu

²⁸ *Ibidem*, nr. 456, 5/17 iunie 1887.

²⁹ „Lupta”, nr. 269, 6/18 iunie 1887.

³⁰ „Voința națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

³¹ „Voacea Botoșanilor”, 7/19 iunie 1887.

³² „Lupta”, nr. 270, 7/19 iunie 1887.

³³ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

³⁴ „Voința națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

³⁷ „Lupta”, nr. 269, 6/18 iunie 1887.

³⁸ *Ibidem*, nr. 268, 5/17 iunie 1887.

³⁹ „Epoca”, nr. 456, 5/17 iunie 1887.

⁴⁰ Conform informațiilor furnizate de „Curierul român” din Botoșani și preluate de presa centrală, peste 200 de prăvălii bine aprovizionate, neasigurate, fuseseră incendiate, iar altele parțial asigurate, precum magazinul „Monblat” cu mărfuri în valoare de 60 000 de lei, fiind asigurate doar mărfuri în valoare de 14 000 de lei. „Voința națională”, nr. 846, 14/26 iunie 1887.

⁴¹ „Lupta”, nr. 268, 5/17 iunie 1887; „Voința națională”, nr. 838, 5/17 iunie 1887; „Lupta”, nr. 270, 7/19 iunie 1887; „Voința națională”, nr. 846, 14/26 iunie 1887.

⁴² „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887;

⁴³ „Voința națională”, nr. 846, 14/26 iunie 1887.

⁴⁴ Gheorghe Median, *Personalități botoșănene uitate: Iosif Smeltz (1834-1888)*, în AMS, nr. V-VI/2006-2007, p. 179.

⁴⁵ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

⁴⁵ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

⁴⁴ Gheorghe Median, *Personalități botoșănene uitate: Iosif Smeltz (1834-1888)*, în AMS, nr. V-VI/2006-2007, p. 179.

⁴³ „Voința națională”, nr. 846, 14/26 iunie 1887.

⁴² „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887;

⁴¹ „Lupta”, nr. 268, 5/17 iunie 1887; „Voința națională”, nr. 838, 5/17 iunie 1887; „Lupta”, nr. 270, 7/19 iunie 1887;

⁴⁰ Conform informațiilor furnizate de „Curierul român” din Botoșani și preluate de presa centrală, peste 200 de prăvălii bine aprovizionate, neasigurate, fuseseră incendiate, iar altele parțial asigurate, precum magazinul „Monblat” cu mărfuri în valoare de 60 000 de lei, fiind asigurate doar mărfuri în valoare de 14 000 de lei. „Voința națională”, nr. 846, 14/26 iunie 1887.

³⁹ „Epoca”, nr. 456, 5/17 iunie 1887.

³⁸ *Ibidem*, nr. 268, 5/17 iunie 1887.

³⁷ „Lupta”, nr. 269, 6/18 iunie 1887.

³⁶ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

³⁵ *Ibidem*.

³⁴ „Voința națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

³³ „Epoca”, nr. 458, 7/19 iunie 1887.

³² „Lupta”, nr. 270, 7/19 iunie 1887.

³¹ „Voacea Botoșanilor”, 7/19 iunie 1887.

³⁰ „Voința națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

²⁹ „Lupta”, nr. 269, 6/18 iunie 1887.

²⁸ *Ibidem*, nr. 456, 5/17 iunie 1887.

asemenea afectată de foc. Presa informa că nu-i mai rămăsese „decât zidurile”⁴⁵, detaliu atunci de toți botoșănenii „Catedrala”, edificiu de referință în viața urbei, a fost de asemenea afectată de foc. Presa informa că nu-i mai rămăsese „decât zidurile”⁴⁵, detaliu

asemenea afectată de foc. Presa informa că nu-i mai rămăsese „decât zidurile”⁴⁵, detaliu atunci de toți botoșănenii „Catedrala”, edificiu de referință în viața urbei, a fost de asemenea afectată de foc. Presa informa că nu-i mai rămăsese „decât zidurile”⁴⁵, detaliu

asemenea afectată de foc. Presa informa că nu-i mai rămăsese „decât zidurile”⁴⁵, detaliu

preluat ulterior în diferite lucrări⁴⁶. Pagubele provocate de incendiu au fost cu adevărat însemnate, în urma distrugerii acoperișului, a celor două turnuri, unul servind ca observator pompierilor botoșăneni și, în interior, a odoarelor bisericești, a cărților și a numeroase documente din arhiva proprie cât și din cea a Protoieriei Botoșani⁴⁷. Conform unei opinii autorizate, cel puțin clădirile din centrul vechi al Botoșaniului, inclusiv Biserica Uspenia, nu au suferit în realitate distrugerii atât de „radicale” precum cele consemnate în presa timpului. În marea lor majoritate, dughenele din paianțuri din jur au fost distruse, însă „au supraviețuit” „nuclee”, părți din clădiri care ulterior au fost renovate și integrate într-un ansamblu arhitectural occidental, chiar și clădiri întregi⁴⁸. De altfel, fotografiile care surprind distrugerile provocate de incendiu, între care și cele de la Biserica Uspenia, au fost realizate pe cheltuiala deputatului botoșănean Gheorghe Urzică. Dintre acestea, trei exemplare au fost oferite Regelui Carol I, primului-ministru I. C. Brătianu și ministrului de Interne Radu Mihai⁴⁹.

Eforturile autorităților locale pentru salvarea victimelor și diminuarea pagubelor au fost evidențiate în diferite surse. Misiunea celor care au intervenit a fost mult îngreunată de rapiditatea propagării incendiului urmare a vântului puternic precum și de „lipsa apei”⁵⁰. Acțiunile au fost coordonate de prefectul de Botoșani, Teodor Boldur-Lățescu (1887-1888)⁵¹, de procurorul Canari și de maiorul Mavrocordat, iar executanții acestora au fost soldații și pompierii din Botoșani, cărora li s-au adăugat pompierii din Roman, Iași și Pașcani, solicitați în ajutor și care au sosit cu trenuri speciale⁵².

Reacțiile oficialităților. Inițiative de ajutorare a victimelor incendiului

Vestea izbucnirii incendiului a fost primită telegrafic de către primarul Botoșaniului, Gheorghe Hasnaș (1884-1888)⁵³, aflat în acel moment la București în interes de serviciu, ulterior răspândindu-se în cercurile oficiale și la opinia publică din țară⁵⁴. La 4 iunie 1887, Regele Carol I expedia din Sinaia o telegramă primarului Hasnaș prin care își exprima compasiunea pentru „suferința unei părți a României” și se oferea să trimită într-o primă etapă la Botoșani suma de 10 000 de lei necesară ajutorării celor „mai isbiți de lipsă”. Totodată, promitea să gireze împreună cu Regina Elisabeta toate subscripțiile publice ce trebuiau „grabnic” organizate în toată țara, exprimându-și speranța că românii știau să se ridice „la înălțimea grelei încercări căzute pe unul dintre cele mai de căpetenie orașe ale scumpei noastre Români”⁵⁵. Tot la Sinaia, ședința Consiliului de Miniștri desfășurată în ziua de 5 iunie 1887, sub președenția Regelui Carol I, a avut ca

⁴⁶ S-a perpetuat informația că Biserica Uspenia „s-a consumat” pur și simplu în urma incendiului. *Marele dicționar geografic al României alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe* de George Ioan Lahovari, Gen. Constantin I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu, vol. I, București, Stabilimentul Grafic I.V. Socec, 1898, p. 569.

⁴⁷ „Lupta”, nr. 268, 5/17 iunie 1887; Stela Giosan, *op.cit.*, p. 137.

⁴⁸ Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Botoșani: Botoșanii care s-au dus*, ed. îngrijită de Octavian Liviu Șovan, pref. de Ioan Caproșu, indice general de Alexandrina Ioniță, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009, pp. 61-62.

⁴⁹ „Voința națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ C. Cojocariu, *Județul Botoșani: structuri administrative*, Botoșani, Editura Quadrata, 2008, p. 254.

⁵² „Telegraful”, nr.4482, 5/17 iunie 1887; „Voința națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

⁵³ Ștefan Ciubotaru, *Monografia orașului Botoșani*, Botoșani, Editura Axa, 1997, p. 150.

⁵⁴ „Lupta”, nr. 268, 5/17 iunie 1887.

⁵⁵ „Monitorul Oficial al României” (în continuare M.O.), nr. 50, 5/17 iunie 1887, p. 1154.

⁵⁵ „Monitorul Oficial al României” (în continuare M.O.), nr. 50, 5/17 iunie 1887, p. 1154.

⁵⁴ „Lupta”, nr. 268, 5/17 iunie 1887.

⁵³ Ștefan Ciubotaru, *Monografia orașului Botoșani*, Botoșani, Editura Axa, 1997, p. 150.

⁵² „Telegraful”, nr.4482, 5/17 iunie 1887; „Voința națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

⁵¹ C. Cojocariu, *Județul Botoșani: structuri administrative*, Botoșani, Editura Quadrata, 2008, p. 254.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁴⁹ „Voința națională”, nr. 840, 7/19 iunie 1887.

⁴⁸ Demiurg, 2009, pp. 61-62.

Octavian Liviu Șovan, pref. de Ioan Caproșu, indice general de Alexandrina Ioniță, Iași, Casa Editorială

⁴⁷ Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Botoșani: Botoșanii care s-au dus*, ed. îngrijită de

⁴⁶ „Lupta”, nr. 268, 5/17 iunie 1887; Stela Giosan, *op.cit.*, p. 137.

Stabilimentul Grafic I.V. Socec, 1898, p. 569.

George Ioan Lahovari, Gen. Constantin I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu, vol. I, București,

Marele dicționar geografic al României alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe de

⁴⁵ S-a perpetuat informația că Biserica Uspenia „s-a consumat” pur și simplu în urma incendiului.

Ministri desfășurată în ziua de 5 iunie 1887, sub președenția Regelui Carol I, a avut ca căpetenie orașe ale scumpei noastre Români”⁵⁵. Tot la Sinaia, ședința Consiliului de știau să se ridice „la înălțimea grelei încercări căzute pe unul dintre cele mai de publice ce trebuiau „grabnic” organizate în toată țara, exprimându-și speranța că românii de lipsă”. Totodată, promitea să gireze împreună cu Regina Elisabeta toate subscripțiile într-o primă etapă la Botoșani suma de 10 000 de lei necesară ajutorării celor „mai isbiți exprima compasiunea pentru „suferința unei părți a României” și se oferea să trimită 1887, Regele Carol I expedia din Sinaia o telegramă primarului Hasnaș prin care își ulterior răspândindu-se în cercurile oficiale și la opinia publică din țară. La 4 iunie Gheorghe Hasnaș (1884-1888)⁵³, aflat în acel moment la București în interes de serviciu, Vestea izbucnirii incendiului a fost primită telegrafic de către primarul Botoșaniului, **Reacțiile oficialităților. Inițiative de ajutorare a victimelor incendiului**

Iași și Pașcani, solicitați în ajutor și care au sosit cu trenuri speciale⁵². au fost soldații și pompierii din Botoșani, cărora li s-au adăugat pompierii din Roman, (1887-1888)⁵¹, de procurorul Canari și de maiorul Mavrocordat, iar executanții acestora apei”⁵⁰. Acțiunile au fost coordonate de prefectul de Botoșani, Teodor Boldur-Lățescu de rapiditatea propagării incendiului urmare a vântului puternic precum și de „lipsa fost evidențiate în diferite surse. Misiunea celor care au intervenit a fost mult îngreunată Eforturile autorităților locale pentru salvarea victimelor și diminuarea pagubelor au Brătianu și ministrului de Interne Radu Mihai⁴⁹.

Dintre acestea, trei exemplare au fost oferite Regelui Carol I, primului-ministru I. C. Biserica Uspenia, au fost realizate pe cheltuiala deputatului botoșănean Gheorghe Urzică. altfel, fotografiile care surprind distrugerile provocate de incendiu, între care și cele de la renovate și integrate într-un ansamblu arhitectural occidental, chiar și clădiri întregi⁴⁸. De fost distruse, însă „au supraviețuit” „nuclee”, părți din clădiri care ulterior au fost consemnate în presa timpului. În marea lor majoritate, dughenele din paianțuri din jur au Biserica Uspenia, nu au suferit în realitate distrugerii atât de „radicale” precum cele unei opinii autorizate, cel puțin clădirile din centrul vechi al Botoșaniului, inclusiv numeroase documente din arhiva proprie cât și din cea a Protoieriei Botoșani⁴⁷. Conform observator pompierilor botoșăneni și, în interior, a odoarelor bisericești, a cărților și a însemnate, în urma distrugerii acoperișului, a celor două turnuri, unul servind ca preluat ulterior în diferite lucrări⁴⁶. Pagubele provocate de incendiu au fost cu adevărat

subiect de dezbatere tocmai situația de la Botoșani, în urma „*focului înfricoșat*” care „*a distrus o mare parte*” a orașului. Se hotăra, în acele împrejurări, deschiderea de „*liste de subscripțiune publică*”, sub patronajului regelui și al reginei, acțiune coordonată de un „*comitet central*” din care făceau parte Mitropolitul Primat Iosif Gheorghian, președintele Senatului Prințul Dimitrie Ghica, președintele Camerei Deputaților Gen. Dimitrie Lecca, primarul Capitalei, Ioan Câmpineanu. Acest comitet urma să colaboreze cu comitetele ce urmau să se înființeze în județe, compuse din senatorii și deputații județului, primarul orașului de reședință, prefectul județului și președintele Tribunalului Județean. Un „*comitet special*” urma să se instituie la Botoșani pentru a supraveghea distribuirea banilor către cei afectați în urma incendiului. Listele de subscripție urmau să fie date cu „*matcă*”, banii se depuneau la „*Casa de Depuneri și Consemnațiuni*”, contabilitatea urmând să se facă prin Banca Națională. Nefasta „*experiență*” a Botoșaniului le dezvăluia totodată guvernanților români necesitatea creării unui „*fond permanent*” pentru a face față unor asemenea evenimente. În cadrul ședinței Consiliului de Miniștri, se înregistra contribuția familiei regale cu suma de 30 000 de lei destinată botoșănenilor, majorată deci față de promisiunea inițială, iar Guvernul deschidea un credit de 60 000 de lei din resursele extraordinare ale bugetului, „*pentru a face față nevoilor celor mai urgente*”. Măsurile adoptate au fost subscrise de membrii Cabinetului, Ion C. Brătianu, Dimitrie A. Sturdza, Eugeniu Stătescu, Mihail Pherekide, Constantin Nacu, Petre S. Aurelian, Gen. Alexandru Angelescu și Vasile Gheorghian⁵⁶.

La Botoșani, comitetul de ajutorare a victimelor incendiului cuprindea un număr însemnat de personalități locale, între care foști miniștri, deputați, senatori, mari proprietari și arendași, avocați, ingineri, profesori, medici și farmaciști, printre care: Teodor Callimachi, președintele comitetului, Ioan Docan, Teodor Buzdugan, Nicolae Sofian, Dimitrie Scarlat Miclescu, Jules (Ilie) Văsescu, Iorgu Hermeziu, Constantin Bobeică, Alexandru Enacovici, Teodor Sillion, Eduard Ulea, George Saint Georges, Alexandru Saint Georges, Ioan Gh. Miclescu, Ștefan Gane⁵⁷.

La numai câteva zile de la constituirea lui, „*comitetul botoșănean pentru ajutorarea incendițiilor*” era „*reconstituit*”: se reducea numărul membrilor și se stabilea o ierarhie cu atribuții mai clar precizate. Președenția comitetului continua să fie exercitată de Teodor Callimachi, Dimitrie Scarlat Miclescu și Iorgu Hermeziu erau numiți vicepreședinți, ca secretari figurau Constantin Bobeică și Nicolae Caimacan, iar Alexandru Enacovici îndeplinea funcția de casier. Membrii erau: Ioan Docan, George Goilav, Teodor Sillion, Alexandru Ghica Brigadir, George Saint Georges, Alexandru Saint Georges, Teodor Buzdugan, Alexandru Miclescu, Ioan Rosetti, dr. Alexandru Ștefanovic, Grigore Goilav, Mihail Miclescu, av. Ioan Gheorghian⁵⁸.

Gesturile de generozitate au apărut curând. Modalitățile de ajutorare a victimelor incendiului izbucnit în Botoșani au îmbrăcat forme variate: donații individuale și colective, organizarea de serbări publice pentru strângerea de fonduri, susținerea unor spectacole teatrale a căror încasări urmau să fie direcționate către cei aflați în suferință. Tonul acțiunilor umanitare a fost dat de personalitățile timpului: Principele Dimitrie Ghica oferea 300 de lei, însărcinatul cu afaceri al Franței, Gachet, respectiv însărcinatul

⁵⁶ „M.O.”, nr. 52, 7/19 iunie 1887, p. 1202.

⁵⁷ „Epoca”, nr. 466, 17/29 iunie 1887.

⁵⁸ *Ibidem*, nr. 471, 23 iunie 1887.

⁵⁶ „M.O.”, nr. 52, 7/19 iunie 1887, p. 1202.
⁵⁷ „Epoca”, nr. 466, 17/29 iunie 1887.
⁵⁸ *Ibidem*, nr. 471, 23 iunie 1887.

Ghica oferea 300 de lei, însărcinatul cu afaceri al Franței, Gachet, respectiv însărcinatul Tonul acțiunilor umanitare a fost dat de personalitățile timpului: Principele Dimitrie Ghica oferea 300 de lei, însărcinatul cu afaceri al Franței, Gachet, respectiv însărcinatul

La numai câteva zile de la constituirea lui, „*comitetul botoșănean pentru ajutorarea incendițiilor*” era „*reconstituit*”: se reducea numărul membrilor și se stabilea o ierarhie cu atribuții mai clar precizate. Președenția comitetului continua să fie exercitată de Teodor Callimachi, Dimitrie Scarlat Miclescu și Iorgu Hermeziu erau numiți vicepreședinți, ca secretari figurau Constantin Bobeică și Nicolae Caimacan, iar Alexandru Enacovici îndeplinea funcția de casier. Membrii erau: Ioan Docan, George Goilav, Teodor Sillion, Alexandru Ghica Brigadir, George Saint Georges, Alexandru Saint Georges, Teodor Buzdugan, Alexandru Miclescu, Ioan Rosetti, dr. Alexandru Ștefanovic, Grigore Goilav, Mihail Miclescu, av. Ioan Gheorghian⁵⁸.

La Botoșani, comitetul de ajutorare a victimelor incendiului cuprindea un număr însemnat de personalități locale, între care foști miniștri, deputați, senatori, mari proprietari și arendași, avocați, ingineri, profesori, medici și farmaciști, printre care: Teodor Callimachi, președintele comitetului, Ioan Docan, Teodor Buzdugan, Nicolae Sofian, Dimitrie Scarlat Miclescu, Jules (Ilie) Văsescu, Iorgu Hermeziu, Constantin Bobeică, Alexandru Enacovici, Teodor Sillion, Eduard Ulea, George Saint Georges, Alexandru Saint Georges, Ioan Gh. Miclescu, Ștefan Gane⁵⁷.

La numai câteva zile de la constituirea lui, „*comitetul botoșănean pentru ajutorarea incendițiilor*” era „*reconstituit*”: se reducea numărul membrilor și se stabilea o ierarhie cu atribuții mai clar precizate. Președenția comitetului continua să fie exercitată de Teodor Callimachi, Dimitrie Scarlat Miclescu și Iorgu Hermeziu erau numiți vicepreședinți, ca secretari figurau Constantin Bobeică și Nicolae Caimacan, iar Alexandru Enacovici îndeplinea funcția de casier. Membrii erau: Ioan Docan, George Goilav, Teodor Sillion, Alexandru Ghica Brigadir, George Saint Georges, Alexandru Saint Georges, Teodor Buzdugan, Alexandru Miclescu, Ioan Rosetti, dr. Alexandru Ștefanovic, Grigore Goilav, Mihail Miclescu, av. Ioan Gheorghian⁵⁸.

Gesturile de generozitate au apărut curând. Modalitățile de ajutorare a victimelor incendiului izbucnit în Botoșani au îmbrăcat forme variate: donații individuale și colective, organizarea de serbări publice pentru strângerea de fonduri, susținerea unor spectacole teatrale a căror încasări urmau să fie direcționate către cei aflați în suferință. Tonul acțiunilor umanitare a fost dat de personalitățile timpului: Principele Dimitrie Ghica oferea 300 de lei, însărcinatul cu afaceri al Franței, Gachet, respectiv însărcinatul

⁵⁶ „M.O.”, nr. 52, 7/19 iunie 1887, p. 1202.

⁵⁷ „Epoca”, nr. 466, 17/29 iunie 1887.

⁵⁸ *Ibidem*, nr. 471, 23 iunie 1887.

cu afaceri al Rusiei contribuiau cu câte 200 de lei⁵⁹, oameni politici ca Lascăr Catargiu, Nicolae Gr. Filipescu, Alexandru Catargiu ofereau fiecare suma de 100 de lei pentru victimele de la Botoșani⁶⁰. Se informa chiar că Friedrich de Hohenzollern, fratele Regelui Carol I, ar fi subscris „o sumă însemnată de bani” pentru botoșăneni⁶¹. Principalele ziare ale vremii au deschis liste de subscripție. Cele mai mari sume subscrise raporta ziarul „L’Indépendance Roumaine”-7487 de lei și officiosul guvernului liberal, „Voința Națională”-3349 de lei, în timp ce foile opoziției, deși cele mai citite din țară la acel moment, „Epoca” și „Lupta”, raportau sume mult mai mici, 1278 de lei, respectiv 100 de lei⁶².

Serbările publice și piesele de teatru jucate în folosul victimelor incendiului de la Botoșani se înmulțeau. Cu ceva timp în urmă, un incendiu puternic izbucnit la Opera Comică din Paris făcuse 60 de victime⁶³, iar bucureștenii se organizaseră într-un comitet de ajutorare sub președenția lui George Gr. Cantacuzino⁶⁴. Sub impresia evenimentelor petrecute la Botoșani, se lansau îndemnuri la solidaritate în favoarea botoșănenilor : „*Să înceteze comedia carității* (în favoarea francezilor-n.ns.) și *să alergăm cu toții pentru a-i ajuta pe botoșăneni. Am văzut cu ce entuziasm high-life-ul nostru bucureștean a alergat în ajutorul străinilor, să-l vedem acum lucrând pentru români*”⁶⁵. Urmând sugestiilor primite, cărora se ralia și personalul agenției diplomatice franceze de la București, comitetul pentru ajutorarea victimelor de la Opera Comică din Paris a hotărât ca fondurile strânse până în acel moment să fie direcționate către Botoșani, la fel și cele ce ar fi rezultat în urma serbărilor ce urmau să fie organizate în grădina Cișmigiu în zilele de 6-7 iunie 1887. Ideea, salutară în principiu, a fost comentată însă în sens politicianist în mediile liberale: serbările din Cișmigiu ar fi obținut mai multe fonduri dacă personalul vânzător de la chioșcuri „s-ar fi adresat la publicul român în limba română, iar nu în franceză”: „*Obiceul rău de a vorbi ca la Paris a fost aspru criticat de mulțime*”, se scria, iar numărul „*ziarelor ciocoiești*” (conservatoare-n.ns.) expuse spre vânzare îl întrecuse pe cel al foilor liberale⁶⁶.

„În beneficiul incendiaților de la Botoșani”, în zilele de 10-11 iunie 1887, la Grădina „Stavri” din București s-au jucat comediiile *Ne despărțim* cu o distribuție din care făceau parte Amelia Nottara, Constantin Nottara, Vasile Hasnaș, Ion Anestin, Elisabeta Fulgeanu și *O noapte furtunoasă*⁶⁷. Tot „în folosul botoșănenilor”, în zilele de 13-14 iunie 1887, în Grădina Cișmigiu, un „comitet de doamne” condus de Maria C. A. Rosetti și Sofia Candiano urma să organizeze o mare serbare cu vânzare de produse⁶⁸, la fel și Societatea „Furnica” aflată sub patronajul Reginei Elisabeta⁶⁹.

⁵⁹ „Voința Națională”, nr. 839, 6/18 iunie 1887.

⁶⁰ „Epoca”, nr. 457, 6/18 iunie 1887.

⁶¹ „Lupta”, nr.281, 20 iunie 1887.

⁶² Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altă dată*, vol. II: 1885-1900, București, Editura Ziarului „Universul”, 1928, p. 45.

⁶³ „Voința Națională”, nr. 838, 5/17 iunie 1887.

⁶⁴ „Telegraful”, nr. 4483, 6 iunie 1887.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Ibidem*, nr.4485, 9 iunie 1887.

⁶⁷ „Lupta”, nr. 273, 11 iunie 1887.

⁶⁸ *Ibidem*, nr. 274, 11 iunie 1887.

⁶⁹ *Ibidem*, nr. 278, 17 iunie 1887.

⁵⁹ „Voința Națională”, nr. 839, 6/18 iunie 1887.
⁶⁰ „Epoca”, nr. 457, 6/18 iunie 1887.
⁶¹ „Lupta”, nr.281, 20 iunie 1887.
⁶² Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altă dată*, vol. II: 1885-1900, București, Editura Ziarului „Universul”, 1928, p. 45.
⁶³ „Voința Națională”, nr. 838, 5/17 iunie 1887.
⁶⁴ „Telegraful”, nr. 4483, 6 iunie 1887.
⁶⁵ *Ibidem*.
⁶⁶ *Ibidem*, nr.4485, 9 iunie 1887.
⁶⁷ „Lupta”, nr. 273, 11 iunie 1887.
⁶⁸ *Ibidem*, nr. 274, 11 iunie 1887.
⁶⁹ *Ibidem*, nr. 278, 17 iunie 1887.

„În beneficiul incendiaților de la Botoșani”, în zilele de 10-11 iunie 1887, la Grădina „Stavri” din București s-au jucat comediiile *Ne despărțim* cu o distribuție din care făceau parte Amelia Nottara, Constantin Nottara, Vasile Hasnaș, Ion Anestin, Elisabeta Fulgeanu și *O noapte furtunoasă*⁶⁷. Tot „în folosul botoșănenilor”, în zilele de 13-14 iunie 1887, în Grădina Cișmigiu, un „comitet de doamne” condus de Maria C. A. Rosetti și Sofia Candiano urma să organizeze o mare serbare cu vânzare de produse⁶⁸, la fel și Societatea „Furnica” aflată sub patronajul Reginei Elisabeta⁶⁹.

Serbările publice și piesele de teatru jucate în folosul victimelor incendiului de la Botoșani se înmulțeau. Cu ceva timp în urmă, un incendiu puternic izbucnit la Opera Comică din Paris făcuse 60 de victime⁶³, iar bucureștenii se organizaseră într-un comitet de ajutorare sub președenția lui George Gr. Cantacuzino⁶⁴. Sub impresia evenimentelor petrecute la Botoșani, se lansau îndemnuri la solidaritate în favoarea botoșănenilor : „*Să înceteze comedia carității* (în favoarea francezilor-n.ns.) și *să alergăm cu toții pentru a-i ajuta pe botoșăneni. Am văzut cu ce entuziasm high-life-ul nostru bucureștean a alergat în ajutorul străinilor, să-l vedem acum lucrând pentru români*”⁶⁵. Urmând sugestiilor primite, cărora se ralia și personalul agenției diplomatice franceze de la București, comitetul pentru ajutorarea victimelor de la Opera Comică din Paris a hotărât ca fondurile strânse până în acel moment să fie direcționate către Botoșani, la fel și cele ce ar fi rezultat în urma serbărilor ce urmau să fie organizate în grădina Cișmigiu în zilele de 6-7 iunie 1887. Ideea, salutară în principiu, a fost comentată însă în sens politicianist în mediile liberale: serbările din Cișmigiu ar fi obținut mai multe fonduri dacă personalul vânzător de la chioșcuri „s-ar fi adresat la publicul român în limba română, iar nu în franceză”: „*Obiceul rău de a vorbi ca la Paris a fost aspru criticat de mulțime*”, se scria, iar numărul „*ziarelor ciocoiești*” (conservatoare-n.ns.) expuse spre vânzare îl întrecuse pe cel al foilor liberale⁶⁶.

La 16 iunie 1887, prințesa Aglaia Moruzi, delegata comitetului Societății de Binefacere din Iași, sosea la Botoșani pentru a împărți ajutoare botoșănenilor afectați în urma incendiului. Presa oferea detaliile vizitei acesteia în Botoșani și ale campaniei de distribuție a ajutoarelor. Astfel, după vizitarea locurilor incendiate, prințesa Moruzi a poposit în casa lui Alexandru Miculescu unde o delegație compusă din Mihail Miculescu, Samuel Wohl, Alecu Saint Georges, Isidor Sneyder a fost însărcinată să se deplaseze la casele afectate de incendiu și să facă o evaluare a victimelor și a pagubelor. După evaluare, în fiecare casă era lăsat un bon semnat de membrii delegației cu care cei afectați de incendiu se prezentau în fața Aglaiei Moruzi pentru a primi ajutoare. Cu acel prilej, s-au împărțit un număr de 960 de obiecte de îmbrăcăminte, încălțăminte, lenjerii de pat unui număr de 70 de familii dintre cele mai afectate și mai împovărate de copii⁷⁰.

„Focul” de la Botoșani pe agenda confruntărilor putere-opoziție

Deși situația dramatică din Botoșani reclama grabnice dovezi de solidaritate și estomparea a pasiunilor politice, opinia publică nu a fost menajată de spectacolul agitațiilor politicianiste. Se poate chiar constata o anumită tendință a puterii dar și a opoziției de a valorifica evenimentul incendiului în planul imaginii publice.

Încă de la debutul acțiunilor organizatorice, ziarele opoziției protestau pentru că din „comitetul central” lipseau tocmai membrii ei și îi acuzau pe guvernamentali că doreau să se înfățișeze ca singurii preocupați în ameliorarea situației „incendiaților” de la Botoșani⁷¹. Liberalilor li se reproșa că până și din datorita ajutorării aproapelui doreau să facă o „meschinărie”. Consiliul de Miniștri, se specula, ar fi hotărât ca nici o subscripție publică să nu se poată face „fără voia și controlul guvernului” și de către altcineva decât „agenții” săi electorali: „Nu-i va mai fi permis omului să ajute pe semenul său căzut în mizerie și în suferință decât numai cu autorizarea guvernului și vărsând banii în mâinile comitetelor guvernamentale”⁷². Pentru a preîntâmpina eventuale deturnări de fonduri, „nedreptăți revoltătoare care se anunță deja”, opoziția îndemna pe membrii săi să se implice în împărțirea sumelor către botoșăneni, nerecunoscând „niciun comitet guvernamental”⁷³.

Componenta comitetului botoșănean nu justifica însă frustrările opoziției, ea fiind relativ bine reprezentată. Informațiile referitoare la întrunirea Opoziției Unite la Botoșani în data de 4 mai 1886 ne relevă faptul că unele personalități locale care se regăseau printre membrii „comitetului de ajutorare” se plasaseră deja în opoziție față de Guvernul I. C. Brătianu. Teodor Callimachi, președintele comitetului, îndeplinea la acel moment funcția de președinte al „comitetului liberal-conservator” din județele Botoșani și Dorohoi, iar printre membrii activi ai opoziției îi regăsim pe Nicolae Caimacan, Alexandru Enacovici, Constantin Bobeică, Ioan Docan, Teodor Silion, George Saint Georges, Alexandru Saint Georges, Alexandru Miculescu, Grigore Goilav, o parte însemnată așadar dintre membrii „comitetului de ajutorare”⁷⁴.

În același ton polemic, presa guvernamentală lansa un apel către opoziție să se ralieze cauzei ajutorării victimelor incendiului: „O frumoasă ocaziune și pentru organele

⁷⁰ Ibidem, nr. 282, 21 iunie 1887.

⁷¹ Constantin Bacalbașa, *op.cit.*, p. 45.

⁷² *Caritatea colectivistă*, în „Lupta”, nr. 273, 11 iunie 1887.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ „Epoca”, nr. 137, 7 mai 1886.

Componenta comitetului botoșănean nu justifica însă frustrările opoziției, ea fiind relativ bine reprezentată. Informațiile referitoare la întrunirea Opoziției Unite la Botoșani în data de 4 mai 1886 ne relevă faptul că unele personalități locale care se regăseau printre membrii „comitetului de ajutorare” se plasaseră deja în opoziție față de Guvernul I. C. Brătianu. Teodor Callimachi, președintele comitetului, îndeplinea la acel moment funcția de președinte al „comitetului liberal-conservator” din județele Botoșani și Dorohoi, iar printre membrii activi ai opoziției îi regăsim pe Nicolae Caimacan, Alexandru Enacovici, Constantin Bobeică, Ioan Docan, Teodor Silion, George Saint Georges, Alexandru Saint Georges, Alexandru Miculescu, Grigore Goilav, o parte însemnată așadar dintre membrii „comitetului de ajutorare”⁷⁴.

În același ton polemic, presa guvernamentală lansa un apel către opoziție să se ralieze cauzei ajutorării victimelor incendiului: „O frumoasă ocaziune și pentru organele

„Focul” de la Botoșani pe agenda confruntărilor putere-opoziție

Deși situația dramatică din Botoșani reclama grabnice dovezi de solidaritate și estomparea a pasiunilor politice, opinia publică nu a fost menajată de spectacolul agitațiilor politicianiste. Se poate chiar constata o anumită tendință a puterii dar și a opoziției de a valorifica evenimentul incendiului în planul imaginii publice.

Încă de la debutul acțiunilor organizatorice, ziarele opoziției protestau pentru că din „comitetul central” lipseau tocmai membrii ei și îi acuzau pe guvernamentali că doreau să se înfățișeze ca singurii preocupați în ameliorarea situației „incendiaților” de la Botoșani⁷¹. Liberalilor li se reproșa că până și din datorita ajutorării aproapelui doreau să facă o „meschinărie”. Consiliul de Miniștri, se specula, ar fi hotărât ca nici o subscripție publică să nu se poată face „fără voia și controlul guvernului” și de către altcineva decât „agenții” săi electorali: „Nu-i va mai fi permis omului să ajute pe semenul său căzut în mizerie și în suferință decât numai cu autorizarea guvernului și vărsând banii în mâinile comitetelor guvernamentale”⁷². Pentru a preîntâmpina eventuale deturnări de fonduri, „nedreptăți revoltătoare care se anunță deja”, opoziția îndemna pe membrii săi să se implice în împărțirea sumelor către botoșăneni, nerecunoscând „niciun comitet guvernamental”⁷³.

La 16 iunie 1887, prințesa Aglaia Moruzi, delegata comitetului Societății de Binefacere din Iași, sosea la Botoșani pentru a împărți ajutoare botoșănenilor afectați în urma incendiului. Presa oferea detaliile vizitei acesteia în Botoșani și ale campaniei de distribuție a ajutoarelor. Astfel, după vizitarea locurilor incendiate, prințesa Moruzi a poposit în casa lui Alexandru Miculescu unde o delegație compusă din Mihail Miculescu, Samuel Wohl, Alecu Saint Georges, Isidor Sneyder a fost însărcinată să se deplaseze la casele afectate de incendiu și să facă o evaluare a victimelor și a pagubelor. După evaluare, în fiecare casă era lăsat un bon semnat de membrii delegației cu care cei afectați de incendiu se prezentau în fața Aglaiei Moruzi pentru a primi ajutoare. Cu acel prilej, s-au împărțit un număr de 960 de obiecte de îmbrăcăminte, încălțăminte, lenjerii de pat unui număr de 70 de familii dintre cele mai afectate și mai împovărate de copii⁷⁰.

⁷⁴ „Epoca”, nr. 137, 7 mai 1886.

⁷³ Ibidem.

⁷² *Caritatea colectivistă*, în „Lupta”, nr. 273, 11 iunie 1887.

⁷¹ Constantin Bacalbașa, *op.cit.*, p. 45.

⁷⁰ Ibidem, nr. 282, 21 iunie 1887.

opoziției să-și arate dragostea lor pentru botoșăneni. Ele au aci în față niște nenorociri reale, iar nu niște răniți fantastici ca cei inventați după tulburările de la 4 octombrie anul trecut”, cu referire la violențele înregistrate cu ocazia alegerilor comunale din toamna precedentă, prezentate exagerat în ziarele opoziției⁷⁵. Asemenea abordări inflamau și mai mult atmosfera politică și așa extrem de încărcată pe finalul guvernării I. C. Brătianu. Acțiunile de ajutorare demarate la inițiativa guvernului și contribuțiile regelui erau comentate defavorabil de ziarele opoziției, fiind suspectate de interese pur politice. Carol I devenise de ceva timp ținta atacurilor presei, considerat a fi vinovat pentru situația în care ajunsese țara în urma tolerării lungii guvernări liberale. În special Gheorghe Panu, proprietarul ziarului „Lupta”, trecut în rândurile Opoziției Unite, își făcuse din persoana regelui subiectul predilect al virulentelor sale articole care au culminat cu publicarea la 1 aprilie 1887 a celebrului *Omul periculos*, în urma căruia a și fost condamnat⁷⁶. Știrea contribuției regale de 10 000 de lei în folosul victimelor din Botoșani i-a oferit lui Panu o nouă ocazie de a-l critica pe șeful statului în articolul *Dărnicia lui Carol I*. Scris într-un mod tendențios și ironic, el este caracteristic pentru nivelul la care urcaseră pasiunile politice: „*Acela care trebuie să sufere mai mult din pricina nenorocirii de la Botoșani trebuie să fie și regele. Și trebuie să-l doară rău pe om fiindcă a fost nevoit ca să dea 10 000 de lei. De acum înainte Carol I s-a hotărât ca să câștige simpatia românilor pe o altă cale: <<Ia să o iau eu și pe altă foaie și-o fi zis dânsul. După câte văd eu, românii sunt oameni generoși, darnici, expansivi cu ei, prin urmare trebuie să mă pot cavalereste, să fac pe galantonul>>. Și în așa grad este posedat Prusianul nostru de această idee, încât ar fi în stare ca să dea el însuși foc la mai multe orașe, unul după altul, numai ca să aibă ocazie de a face pe omul care nu ține la parale. Atâta numai că generozitatea regală miroase de departe tot a calicie. Un oraș întreg este în flăcări, până la o mie de case au ars, un sfert din populație cel puțin a rămas fără adăpost, pagubele se urcă după unii la peste două milioane, după alții aproape la 5 milioane și totuși regele, atunci când vrea să facă pe grozavul, atunci când vrea să facă o minune de generozitate, da suma de 10 000 de lei[...].deocamdată. Adică cum deocamdată? Ce însemnează deocamdată?>>”⁷⁷. Și „Epoca” alimenta suspiciunile legate de veridicitatea ajutorului financiar al regelui: „*Să dea Dumnezeu să fie adevărat*”⁷⁸.*

În același registru politicianist era comentată și contribuția Consiliului Comunal din Iași pentru ajutorarea victimelor incendiului din Botoșani, considerată a fi prea mică în urma cheltuielilor foarte mari făcute cu „*întocmirea alaiului polițienesc care a primit pe Rege la Iași cu ocazia sfințirii Mitropoliei de acolo*”⁷⁹.

Acordând totuși spații generoase subiectului incendiului de la Botoșani, presa de opoziție nu renunța însă la temele ei preferate de campanie, între care starea social-economică a populației. Se poate constata că, pentru atragerea atenției publicului, al cărui interes pentru situația de la Botoșani era zilnic întreținut cu noi articole și informații, opoziția căuta să „transfere” compasiunea cititorilor relativă la drama botoșănenilor asupra țărănimii, a cărei situație deplorabilă o atribuia guvernării liberale. Caracterizând

⁷⁵ *Ibidem*, nr. 838, 5 iunie 1887.
⁷⁶ Constantin Bacalbașa, *op.cit.*, p. 42.
⁷⁷ „Lupta”, nr. 270, 7 iunie 1887.
⁷⁸ „Epoca”, nr. 456, 5/17 iunie 1887.
⁷⁹ „Lupta”, nr. 278, 17 iunie 1887.

urmările incendiului izbucnit în „orașul a doilea din Moldova de sus” drept „o mare nenorocire” totuși, avertiza „Epoca”, „un foc nestins, un foc mai mare consumă de mulți ani forțele vitale ale națiunii”, și anume starea „populațiunii rurale”, devenită „prada nemiloasă a pelagrei, a frigurilor palustre, a tifosului și a multor boale necurate”, „casa, hrana, traiul țaranului nostru sunt vrăjmași neîmpăcați ai vieții lui”⁸⁰. Și, pentru forța sugestiei, era schițată următoarea scenă: „Într-un colț de tindă se pârălește înaintea unui jăratec de coceni fiul rebegit de friguri. Mama, stinsă de osteneală, anemică, lividă lăptează copilul învelit în zdrențe. Iar tatăl, adâncit în chinuri, văzându-și cele două capete de vite ce mai are atinse de boală, își înecă deznădăjduirea în cârciuma din sat, unde de cele mai multe ori vitriolul basamacului îi slegește și ultimele forțe ce-i mai rămân”⁸¹.

Concluzii

Tragicul eveniment al izbucnirii incendiului de la Botoșani în vara anului 1887 a sensibilizat opinia publică din întreaga țară. Faptul în sine, departe de a fi o raritate, readucea Botoșaniul în atenția publicului prin proporțiile însemnate ale pagubelor suferite de localnici.

Relatările din epocă surprind inițiative și acțiuni de natură a ușura soarta victimelor „focului de la Botoșani”, un entuziasm al gesturilor umanitare întreținut de exemplele de generozitate ale familiei regale, ale oamenilor politici și personalităților influente ale vremii.

Nedorita notorietate a „nenorocirii” petrecută la Botoșani a fost influențată și de contextul politic în care ea s-a consumat, unul extrem de tensionat de dura confruntare pentru putere dintre Opoziția Unită și Guvernul I. C. Brătianu, în care polemicile, violențele fizice și de limbaj au degenerat în crima săvârșită cu prilejul alegerilor din anul 1888. Încă de la debutul incendiului ca subiect de presă, cele două tabere au pretins monopolul acțiunilor de ajutorare a victimelor. De aici, interpretările politicianiste ale gesturilor umanitare, exagerarea sau diminuarea importanței lor în funcție de interesul politic al comentatorilor.

Keywords: fire, damage, victims, generosity, King Charles I, politicians, public opinion, I. C. Bratianu Government, United Opposition, politicianism

THE "SCARY FIRE" FROM BOTOSANI IN 1887: PUBLIC REACTIONS AND POLITICAL CONCERNS

(Abstract)

The tragic event of the outbreak of fire in Botosani in the summer of 1887 has sensitized public opinion across the country. The Royal Family, politicians, important personalities tried to help the victims of the Botosani fire.

The relief actions have been interpreted differently according to the political interest of the United Opposition and the Liberal Government led by Ion C. Brătianu.

⁸⁰ *Un foc mai mare*, în „Epoca”, nr.458, 7/19 iunie 1887.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸⁰ *Un foc mai mare*, în „Epoca”, nr.458, 7/19 iunie 1887.

⁸¹ *Ibidem*.

The tragic event of the outbreak of fire in Botosani in the summer of 1887 has sensitized public opinion across the country. The Royal Family, politicians, important personalities tried to help the victims of the Botosani fire.

The relief actions have been interpreted differently according to the political interest of the United Opposition and the Liberal Government led by Ion C. Brătianu.

(Abstract)

THE "SCARY FIRE" FROM BOTOSANI IN 1887: PUBLIC REACTIONS AND POLITICAL CONCERNS

Keywords: fire, damage, victims, generosity, King Charles I, politicians, public opinion, I. C. Bratianu Government, United Opposition, politicianism

Relatările din epocă surprind inițiative și acțiuni de natură a ușura soarta victimelor „focului de la Botoșani”, un entuziasm al gesturilor umanitare întreținut de exemplele de generozitate ale familiei regale, ale oamenilor politici și personalităților influente ale vremii.

Nedorita notorietate a „nenorocirii” petrecută la Botoșani a fost influențată și de contextul politic în care ea s-a consumat, unul extrem de tensionat de dura confruntare pentru putere dintre Opoziția Unită și Guvernul I. C. Brătianu, în care polemicile, violențele fizice și de limbaj au degenerat în crima săvârșită cu prilejul alegerilor din anul 1888. Încă de la debutul incendiului ca subiect de presă, cele două tabere au pretins monopolul acțiunilor de ajutorare a victimelor. De aici, interpretările politicianiste ale gesturilor umanitare, exagerarea sau diminuarea importanței lor în funcție de interesul politic al comentatorilor.

Concluzii

Tragicul eveniment al izbucnirii incendiului de la Botoșani în vara anului 1887 a sensibilizat opinia publică din întreaga țară. Faptul în sine, departe de a fi o raritate, readucea Botoșaniul în atenția publicului prin proporțiile însemnate ale pagubelor suferite de localnici.

Relatările din epocă surprind inițiative și acțiuni de natură a ușura soarta victimelor „focului de la Botoșani”, un entuziasm al gesturilor umanitare întreținut de exemplele de generozitate ale familiei regale, ale oamenilor politici și personalităților influente ale vremii.

Nedorita notorietate a „nenorocirii” petrecută la Botoșani a fost influențată și de contextul politic în care ea s-a consumat, unul extrem de tensionat de dura confruntare pentru putere dintre Opoziția Unită și Guvernul I. C. Brătianu, în care polemicile, violențele fizice și de limbaj au degenerat în crima săvârșită cu prilejul alegerilor din anul 1888. Încă de la debutul incendiului ca subiect de presă, cele două tabere au pretins monopolul acțiunilor de ajutorare a victimelor. De aici, interpretările politicianiste ale gesturilor umanitare, exagerarea sau diminuarea importanței lor în funcție de interesul politic al comentatorilor.